

Egzotično bilje Dubrovnika i naši pomorci

Prof. Pavle Đaković

Vartli su nam puni bilog cvića,
kad su naši menduli procvali
i selo nam malo zabilili,
ko da su nam bili snizi pali.

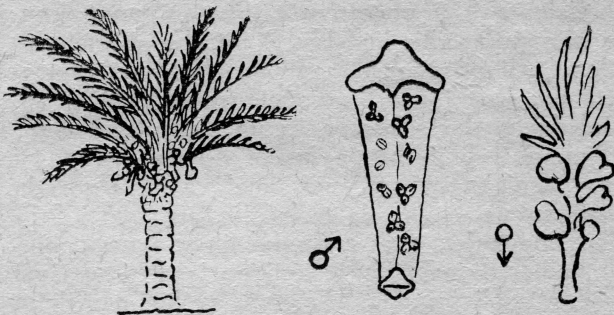
Narodna pjesma

Zimske kiše su natopile tlo, a biljni korov kao prostrani sač, rasprostro se podno brda Srd. Kao sumpor ožutjeli cvjetovi bodljikave kapinike i šibolike žuke. Mjestimično se prozračnom bojom modre grmovi ružmarina, propupava i njeno smilje i ljekovita kadulja, a iznad ovog cvjetnog plašta nadvili se alepski borovi viti piramidalni čempresi. I na strmim stjenama, tu i tamo, zgrbio se bor, nakrivilo batvo uginule agave, a podno, iz pukotine provirile podivljale vihojle i modri zvončići. Malo bliže gradskim zidinama, u brojnim vrtovima i parkovima, nježno zamirisali sniježni cvjetovi pitospore i nadvili se modri grozdasti cvatovi glicinije. I još, mnogo biljnih egzota tropskih i subtropskih krajeva, okružilo je i pretvorilo naš grad u prekrasni cvijetni gaj. Naši pomorci su ih većinom donijeli, na povratku iz dalekih zemalja, u želji, da uljepšaju svoj dom i grad.

Izabrali smo, dvije vrlo zanimljive ukrasne biljke — cikasa i ginko. One su vrlo primitivne i »stare«, a danas se sačuvala kao relikti u tropskim i subtropskim krajevima.

SMOTANI CIKAS (CYCAS REVOLUTA L.)

U našim nasadima i parkovima je vrlo često ukrasna biljka, a domovina mu je južni Japan. Okruglasto zadebljalo deblo kod nas dosegne do 3 m visine, a na vrhu ima, u čuperke skupljene, velike i kožaste tamnozeleno rasperjale listove, koji sličie palmi. Ove »palmine grane« mnogo služe u cvjećarstvu. Dvodomni cvjetovi (svaki primjerak ima samo jednu vrst cvjetova) smješteni unutar čuperka listova, veoma su slikoviti. Muški cvjetovi imaju oblik češera na kojima dolazi veći broj štitaštih prašnika sa mnogo polenovnica. Ženski cvjetovi se odlikuju osobitom primitivnošću, jer se na plodnom pernatom lističu stvara više golih sjemenih zametaka. Oprašivanje se vrši pomoću vjetrova. Kada polenova zrna dospiju do ženskih jedinki cikasa, onda sjemeni zametak izluči kapljicu naročite tekućine, uhvati

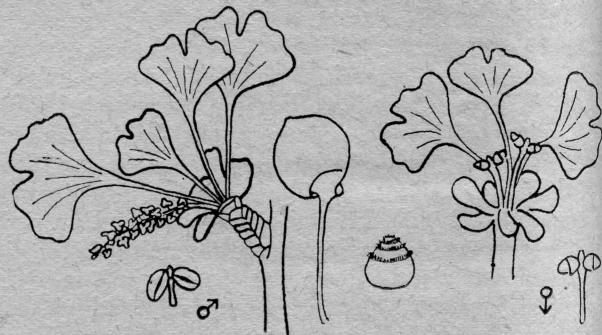

Smotani cikasa (*Cycas revoluta* L.)

polenova zrna i uvuče se u svoju nutrinu. Oplodnja se izvrši tek nakon nekoliko mjeseci, pošto se u polenovom zrnu razvio značajni okrugli gibiv spermatozoid sa više spiralno razvijenih bića. To je jedan od najvažnijih muških spolnih stanica, među svim organizmima! Spermatozoid dopliva tada posebnom tekućinom do jajne stanice sjemenog zametka i oplodi je. Iz oplodjenih sjemenih zametaka, na podnim lističima se razvijaju lijepi narančasti plodovi, provirujući između rasperjalih listova cikasa. Primitivnost je dakle, ove golosjemenjače u načinu oplodnje pomoću gibive muške spolne stanice — spermatozoida, koji se uopće ne pojavljuju u oplodnji naših četinjaca. Zbog ovog specifičnog načina oplodnje, građe listova i debla, cikadine su pilogenetska veza između fosilnih paleozojskih pteridosperna (imade listove slično papratima, sekundarni rat u debljini, stvarale sjeme) i recentnih četinjaca.

GINKO (GINKGO BILOBA L.)

Druga vrsta Ginko (*Ginkgo biloba* L.) mnogo je rjeđa u našim parkovima. Dva manja mlada primjerka nedavno su presađena iz parka na Pi-

Ginko (*Ginkgo biloba* L.)

lama u park u Gružu, da bi ondje imale više svjetla i prostora za razvoj. Nekoliko većih primjeraka poznato je u arboretumu Trsteno. Od inače bogato zastupljenog mezezojskog roda, danas se održala samo jedna vrsta u Japanu i Kini. Lako se uzgaja u parkovima i vrtovima vantrojskih područja, jer podnosi, kao listopadno drvo, hladniju klimu. Stablo je glatke kore i naraste do 25 m visine. Zbog veoma lijepe, široko piramidalne i rijetko lisnate krošnje, cijeni se ginko, kao jedno od najljepših stabala u nasadima. Specifični lepezasti listovi sa dubljim urezom u sredini, imaju dosta dugu peteljku. Ova dvodomna biljka ima muške cvjetove u obliku maca, dok ženski cvjetovi po dva na tankom dršku. Oplodnja je također pomoću gibivih spermatozoida. Plodovi su mesnate narančaste koštunice oko 3 cm duge, a pržene sjemenke služe u istočnoj Aziji za hranu i lijek.

(Nastavak u idućem broju)